

5.5 Nederland is zuinig met aanmelden van gebieden onder de Vogel- en Habitatrichtlijn

Tekst: M.E.A. Broekmeyer

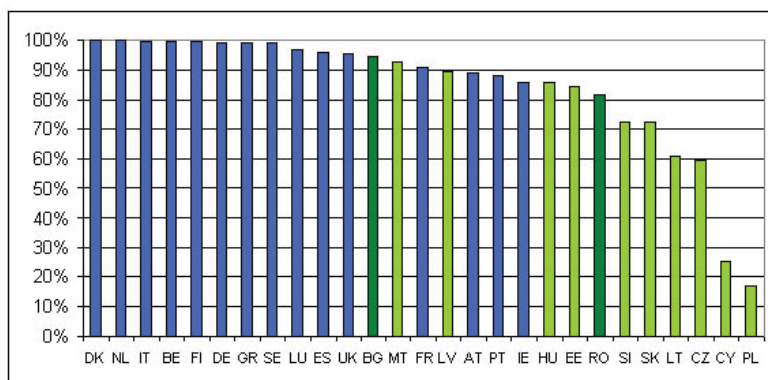
Het aanwijzen, beschermen en beheren van Natura 2000-gebieden is een belangrijk onderdeel van de natuurbescherming in Europa en in Nederland. Een hoofdvraag is of landen voldoende gebieden hebben aangemeld onder de Vogel- en Habitatrichtlijn om de biodiversiteit te beschermen.

De SEBI-indicator 8 (EEA, 2007) is genaamd "Sites designated under the EU Habitats and Birds Directives" en is gericht op oppervlakte/bedekking per lidstaat van beschermde gebieden onder VHR. Aanname is dat het oppervlak beschermde gebieden een duidelijke aanwijzing is van betrokkenheid van de lidstaat bij behoud biodiversiteit en het tegengaan van het verlies aan biodiversiteit. De indicator heeft als achterliggende vraag of landen voldoende gebieden hebben aangemeld. Met andere woorden of de aangewezen gebieden adequaat de componenten van te behouden biodiversiteit dekken. De indicator bestaat uit 2 onderdelen:

- "Trends in spatial coverage of proposals for sites designated under the EU Habitats and Birds Directives"
- "Sufficiency index".

Lidstaten met een 100% sufficiency index worden geacht voldoende gebieden te hebben aangemeld voor Annex I habitattypen en Annex II Habitatsoorten. Deze sufficiency wordt bepaald op grond van de verspreiding van de soorten en habitattypen in het gebied van de lidstaat en de verspreiding binnen de aangemelde gebieden. Deze representativiteit wordt beoordeeld door experts tijdens de wetenschappelijke seminars onder leiding van de Europese Commissie.

Onder de Vogelrichtlijn beschermde gebieden worden in de EU-terminologie aangeduid als Special Protection Area's ofwel SPA's. Voor Habitatrichtlijngebieden kent de EU verwarrend genoeg twee termen: Sites of Community Importance (SCI) voor aangemelde gebieden en Special Area of Conservation (SAC) voor aangewezen gebieden. In de databestanden van de EU en het EAA wordt dit onderscheid naar SPA en SCI gemaakt. Vogelrichtlijngebieden en Habitatrichtlijngebieden vormen samen het netwerk van Natura 2000-gebieden.

Figuur 53. Voortgang aanmelding SCI's van de lidstaten minus de marine Habitatrichtlijngebieden. In blauw de 15 oude EU-landen, in licht- en donkergroen de in 2004 en 2007 toegetreden lidstaten. Datum gegevens: juni 2008. Bron: DG Environment. Bron: Natura 2000 barometer site EU – Environment: http://ec.europa.eu/environment/nature/index_en.htm

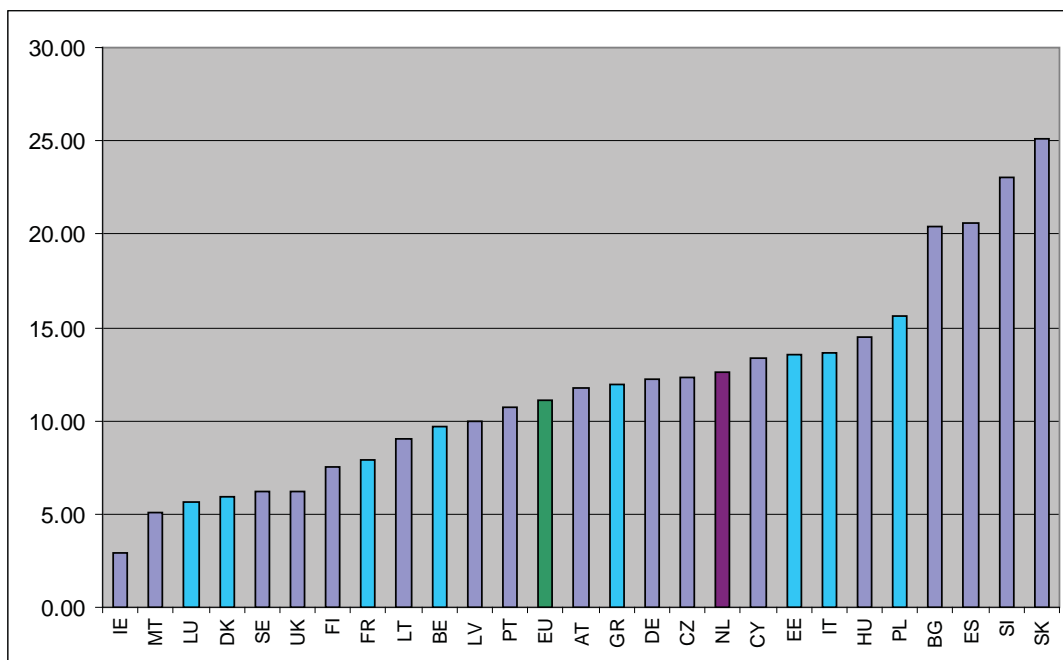
Oppervlakte van het Natura 2000-netwerk in Europa worden hier niet gegeven, omdat vaak SPA en SCI deel uitmaken van hetzelfde gebied. De gegeven getallen kunnen dus niet eenvoudigweg opgeteld worden. Zie bijvoorbeeld Nederland: ons land kent op het land 348.500 ha HR-gebieden en 523.000 hectare VR-gebieden.

Nederland heeft als één van de weinige lidstaten zowel de aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden als de aanmelding van Habitatrictlijngebieden op orde. Nederland behaalt daarmee 100% op de Sufficiency Index bij voortgang van de Habitatrictlijn (Figuur 53). Lidstaten met een 100% SI hebben voldoende gebieden aangewezen en aangemeld bij de Europese Commissie voor alle Annex I habitattypen en alle Annex II soorten.

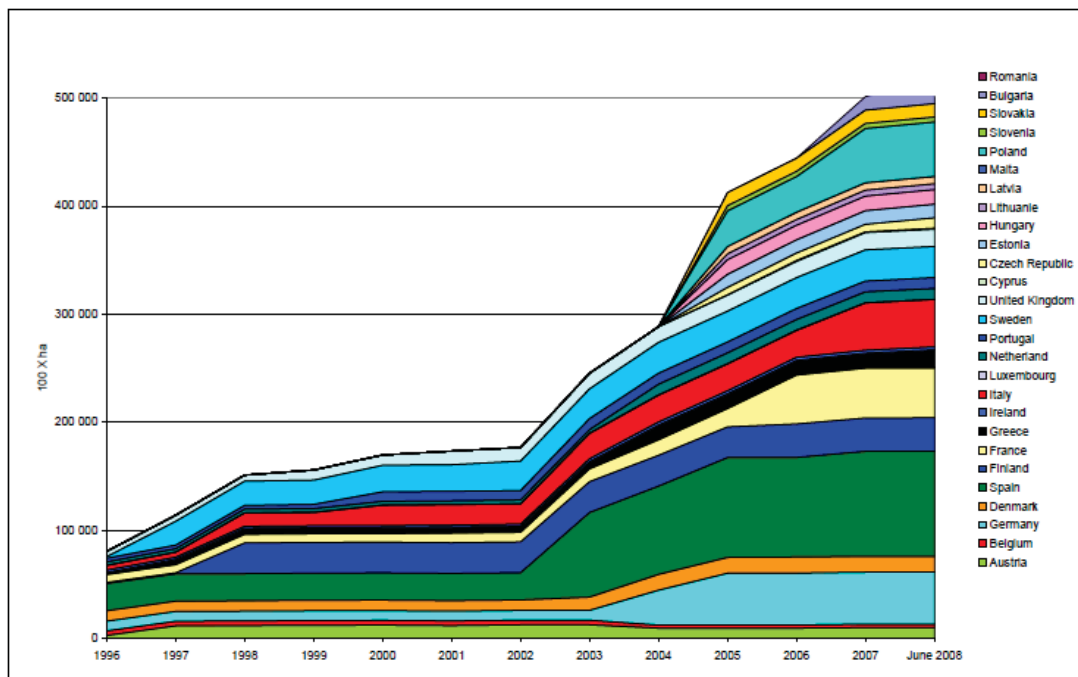
5.5.1 Resultaten Vogelrichtlijngebieden

Nederland kent 77 Vogelrichtlijngebieden (Special Protected Areas). De Vogelrichtlijngebieden zijn in de periode 1986-2005 aangewezen. Ze beslaan een oppervlak van 10.125 km², waarvan 5.230 km² op het land en de rest (4.895 km²) van de Vogelrichtlijngebieden is gelegen in de 6 Mariene Vogelrichtlijngebieden. Op dit moment komt Nederland met 12,6% van het landoppervlak als Vogelrichtlijngebied iets boven het gemiddelde van 11,1% landoppervlak van de EU uit (Figuur 54). Opgemerkt moet worden dat nog lang niet alle lidstaten de aanwijzing compleet hebben en dat de Figuur nog aan verandering onderhevig is. Volgens de site van de EU (datum: december 2009) hebben de volgende negen van de 27 lidstaten de aanwijzing gereed: België, Denemarken, Duitsland, Estland, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland en Polen.

Relatief gezien hebben Bulgarije, Spanje, Finland en Slowakije de meeste landoppervlakte aangewezen (Figuur 54). Absoluut is de grootste oppervlakte aan Vogelrichtlijngebieden te vinden in Spanje (105.032 km²), Frankrijk (76.297 km²), Duitsland (59.784 km²) en Polen (55.228 km²) (Figuur 55).

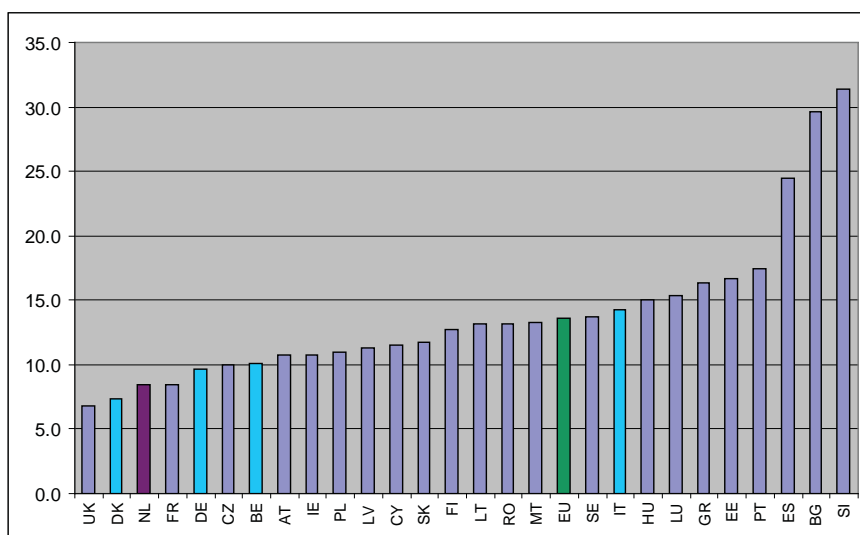
Figuur 54. Percentage landoppervlak (op y-as) van aangewezen Vogelrichtlijngebieden in de EU-lidstaten. In paars Nederland en in groen het gemiddelde van de EU. Turquoise de lidstaten die de aanwijzing (praktisch) compleet hebben. Bron: Barometer Natura 2000 op de site van de EU.

Figuur 55. Cumulatief oppervlak van Vogelrichtlijngebieden. Bron: DG Environment, SCI en SPA database, juni 2008

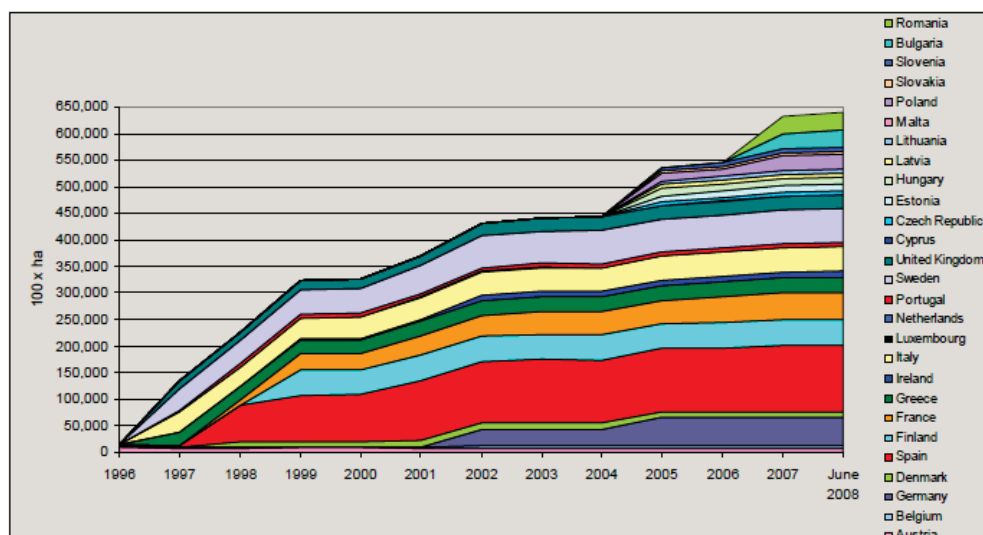
5.5.2 Resultaten Habitatrictlijngebieden

Nederland kent 146 Habitatrictlijngebieden (Sites of Community Importance). De Habitatrictlijngebieden zijn in mei 2003 aangemeld bij de Europese Commissie. Ze beslaan een oppervlak van 14.342 km², waarvan 3.485 km² op het land en de rest (10.857 km²) van de Habitatrictlijngebieden is gelegen in de 4 Mariene Habitatrictlijngebieden (Doggersbank, Klaverbank, Noordzeekustzone, Vlakte van de Raan). Op dit moment zit Nederland met 8,4% van het landoppervlak als Habitatrictlijngebied onder het gemiddelde van 13,6% landoppervlak van de EU uit (Figuur 56).

Figuur 56. Percentage landoppervlak (op y-as) van aangewezen Habitatrictlijngebieden in de EU-lidstaten. In paars Nederland en in groen het gemiddelde van de EU. Turkois de lidstaten die de aanwijzing (praktisch) compleet hebben. Bron: Barometer Natura 2000 op de site van de EU.

Opgemerkt moet worden dat nog lang niet alle lidstaten de aanwijzing compleet hebben en dat de figuur nog aan verandering onderhevig is. Volgens de site van de EU (datum: december 2009) hebben de volgende zes van de 27 lidstaten de aanmelding gereed: België, Denemarken, Duitsland, Italië, Nederland en Finland. Relatief gezien hebben Finland, Spanje en Bulgarije de meeste landoppervlakte aangewezen (Figuur 56). Absoluut is de grootste oppervlakte aan Habitatrichtlijngebieden te vinden in Spanje (123.508 km²), Zweden (56.956 km²), Frankrijk (46.709) en Finland en Italië (43.100 km²), zie Figuur 57.

Figuur 57. Cumulatief oppervlak van Habitatrichtlijngebieden. Bron: DG Environment, SCI en SPA database, juni 2008

5.5.3 Aanwijzingsprocedure

De aanwijzing van de Habitatrichtlijngebieden, die in mei 2003 zijn aangemeld bij de Europese Commissie, vindt vanaf eind 2007 plaats. Momenteel werkt het ministerie van EL&I aan de publicatie van de aanwijzingsbesluiten. Dit gebeurt niet voor alle N2000-gebieden tegelijk, maar in tranches. Deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten leggen per gebied vast wat de omgrenzing van het gebied is en wat de doelen voor het gebied zijn. Het daadwerkelijke besluit over de aanwijzing is afhankelijk van de procedurele complexiteit en aantal en inhoud van de binnengekomen zienswijzen bij de inspraak.

Tot nu toe zijn van 158 Natura 2000-gebieden ontwerp-aanwijzingsbesluiten gepubliceerd. D.d. januari 2010 zijn 33 Natura 2000-gebieden officieel aangewezen. Eind 2010 moet als gevolg van de biodiversiteitsmededeling van de Europese Commissie het Natura 2000-netwerk zijn aangewezen en veiliggesteld.

Als gevolg van de zogenaamde omkeerprocedure geldt voor veel gebieden dat de aanwijzing pas zal plaatsvinden nadat er ontwerp-beheerplannen zijn opgesteld, die de inspraak in kunnen gaan.

Tranches ontwerp-aanwijzingsbesluiten:

- 0^e: begin 2006: Abtskolk en de Putten
- 1^e: 8 januari 2007: 111 gebieden
- 2^e: 22 mei 2007: 7 gebieden (Waddentranche)
- 3^e: 10 september 2008: 29 gebieden
- 4^e: 23 september 2009: 11 gebieden
- 5^e: 13 april 2010: 4 gebieden (Mariene tranche)

Besluiten aanwijzing:

- Groep 1: 19/2/2008: 3 gebieden: Voordelta, Voorne's Duin, Duinen Goeree & Kwade Hoek
- Groep 2: 25/2/2009: 7 Waddengebieden
- Groep 3: 10/9/2009: 5 gebieden (4 hoogveengebieden en Arkemheen)
- Groep 4: 16/2/2010: 18 gebieden

5.6 Soortbescherming

Tekst: H.P.J. Huiskes

De vraag hoe effectief beschermde gebieden zijn voor het beschermen van biodiversiteit, zou bekeken kunnen worden aan de hand van de bescherming van Rode Lijst soorten binnen deze gebieden. Het onderzoek van Jagers op Akkerhuis (2007) biedt hier een eerste handvat voor. In dit onderzoek zijn voor vijf soortgroepen (planten, paddenstoelen, libellen, zweefvliegen en bijen) met in totaal 4459 soorten de verspreidingspatronen geanalyseerd en vergeleken met de grenzen van de netto-EHS. Wat betreft het voorkomen van meer zeldzame soorten (3744 soorten) bleek de EHS 83% goed te dekken. De ruimtelijke verspreiding verschilt sterk tussen soortgroepen.

Voor bedreigde soorten zijn vaak extra milieu of beheermaatregelen nodig om hun voorkomen in Nederland veilig te stellen. Vanaf 1984 zijn daartoe soortbeschermingsplannen opgesteld. In totaal 24 voor 100 soorten. De uitvoering van enkele van deze plannen was succesvol. Zo vertonen door verbetering en bescherming van winterverblijven en andere specifiek soortgerichte maatregelen de vleermuizen, de das, de kerkuil en de boomkikker weer een positieve trend. Er zijn echter soorten waarvan de trend nog steeds afneemt ondanks de soortbeschermingsplannen of waarvan de positieve trend niet te relateren is aan de maatregelen uit de soortbeschermingsplannen.

Vanaf 2005 richt het beleid zich meer op de leefgebiedenbenadering. Door kwaliteitsverbetering van grote leefgebieden wordt beoogd de condities voor een aantal soorten tegelijk te verbeteren. Het gaat daarbij om leefgebieden voor meerdere (bedreigde) soorten. In totaal richt de leefgebiedenbenadering zich op circa driehonderd planten- en diersoorten. Voor het leefgebiedenbeleid is in 2009 en 2010 1,5 miljoen euro per jaar beschikbaar en van 2011 tot en met 2013 is hiervoor 2 miljoen euro per jaar gereserveerd. De huidige financiële middelen schieten echter tekort om de ambities te realiseren. In 2002 berekende de Raad voor het Landelijk Gebied dat voor een effectieve bescherming jaarlijks minimaal 25 miljoen euro nodig is (Raad voor het Landelijk Gebied, 2002).

Provincies voeren dit beleid uit, als onderdeel van de ILG-afspraken. Zij moeten hiervoor uiterlijk in 2009 uitwerkingsplannen opstellen. Deze leefgebiedsplannen gaan de oude soortbeschermingsplannen vervangen. In 2009 heeft Alterra (Bijlsma *et al.*, 2010) deze provinciale leefgebiedsplannen geëvalueerd. De plannen zijn bekeken aan de hand van volgende criteria:

1. Is er sprake van een geïntegreerde visie (oa concrete uitwerking van maatregelen buiten de EHS)
2. Is er sprake van prioritering van maatregelen in leefgebieden en heeft men beleidsmatige keuzes gemaakt over welke leefgebieden binnen de provincies grenzen moeten worden behouden.
3. Is er een kosten indicatie en een kansrijkdom analyse van de plannen uitgevoerd
4. Is er sprake van cofinanciering of wordt enkel biodiversiteit gelabeld overheidsgeld ingezet
5. Is er een wisselwerking tussen de leefgebiedsbenadering en de vergunning verlening in het kader van de NB-wet en F&F wet

De leefgebiedsbenadering maakt onderscheid in 10 duidelijk verschillende leefgebieden:

- AG Agrarisch gebied
- B Beekdalen
- DZ Droge zandgronden
- HL Heuvellandschap